

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Opmerkingen bij de identiteit van de psychoanalyticus

Reactie op

R. WILLE, De psychoanalytische Identiteit, *Tijdschrift voor Psychoanalyse* 2005 (4), 232-247

DIETER BECKER & HARRY STROEKEN

Vanuit onze ervaring met de opleiding van psychoanalytisch psychotherapeuten reageren wij op het artikel van collega Rob Wille. Het lijkt erop dat Wille de aanduiding 'psychoanalyticus' strikt reserveert voor iemand die bankanalyses doet met een frequentie van vier- of vijfmaal per week. Wij zien dat anders. Wij zijn ervoor dat psychoanalyse in die klassieke setting blijft bestaan vooral voor opleidingsdoel-einden en voor de geschikte liefhebber, maar wij zouden de analyse daartoe niet willen beperken. Ten eerste beantwoordt dat taalgebruik niet aan de feitelijke situatie waarin veel analytici vooral langer lopen- de vis-à-visbehandelingen doen van een- à tweemaal per week. Ook in allerlei andere kaders wordt psychoanalytisch gewerkt, bijvoorbeeld in groepen en met echtparen. Vervolgens bestaat er reden tot bescheidenheid. Het is een ervaringsfeit dat lang niet alle analyses tot succes leiden en dat een aansluitende analytische psychotherapie vis-à-vis soms uiteindelijk nog enige symptomatische verandering teweeg moet brengen. Voor onszelf hebben wij het op déze noemer gebracht: iemand moet buitengewoon gezond zijn om te kunnen profiteren van een jarenlange hoogfrequente bankanalyse. En dan gaan wij natuurlijk

uit van een competente analyticus die geen karikatuur maakt van de psychoanalytische neutraliteit.

Wille beschrijft heel juist hoe wij de identiteitsvorming van de analyticus metapsychologisch kunnen begrijpen, maar hij zegt niets over hoe een psychoanalyticus moet zijn. Psychoanalyse is niet uitputtend beschreven met het ritueel van het kader en een gesprek dat zich tot duidingen beperkt. De psychoanalyticus wordt gekarakteriseerd door eenzelfde innerlijke houding als de psychotherapeut die de dingen psychoanalytisch verstaat. Onderstaand wordt deze 'zijnstoestand' kort beschreven als een nastrevenswaardig, zij het onbereikbaar ideaal. Het gaat ons er niet om een ideaal te schetsen waaraan niemand kan voldoen, maar om enige eenvoudige, maar vaak vergeten eigenschappen.

- 1 De psychotherapeut moet een goed luisteraar zijn. Dat is al een hoge norm, want ieder verhaal, iedere opmerking van de patiënt roept een bewuste of onbewuste reactie in ons op en wij zijn snel geneigd daaraan toe te geven, ook wanneer wij nog helemaal niet begrepen hebben wat er aan de hand is. Wij moeten ons ervan bewust zijn dat een definitieve duiding niet bestaat, maar dat wij slechts in de buurt kunnen komen van wat gezegd is en dat onze interventies — als wij geluk hebben — een aanzet bieden tot verder gesprek. Dat kan ons in de buurt van de waarheid brengen. In psychotherapeutisch verband bestaat niet de zekerheid die labuitslagen of röntgenfoto's kunnen bieden.
- 2 Een tweede onmisbare eigenschap van de psychotherapeut is belangstelling voor mensen en meer in het bijzonder voor zijn patiënten en diens lotgevallen.

Alleen dan kunnen wij zó beschikbaar zijn dat zij zich begrepen en geaccepteerd voelen. Zonder dat kunnen wij niet de noodzakelijke empathie opbrengen waar de patiënt het van moet hebben. Empathie — verstaan als plaatsvervangende introspectie — opent de weg naar de beleavingswereld van de ander en schept orde in de veelsoortige chaos. In het algemeen kan men op de vraag hoe psychotherapie werkt, antwoorden dat zij duidelijkheid brengt en zo nieuwe perspectieven opent die oplossingen voor problemen naderbij kunnen brengen.

- 3 Bij die belangstelling voor de patiënt hoort absoluut het onvoorwaardelijke respect voor zijn persoon. Dat zijn waardigheid gegarandeerd blijft, moet eigenlijk vanzelfsprekend zijn. Als psychotherapeut moet ik mij ervan bewust zijn dat ik een aanzienlijke macht heb. De psychotherapeut kan alles wat niet met zijn opvattingen strookt weerstand noemen, maar dan loopt hij het risico het leven van de patiënt niet te zien zoals het werkelijk is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als hij bij het maken van afspraken geen oog heeft voor de feitelijke situatie van de patiënt. In de periode dat er werk in overvloed was, konden patiënten naar de therapie komen onder werktijd. Nu kan dat alleen nog in de vrije tijd en moet het vaak in de avonden gebeuren.
- 4 De psychotherapeut moet eenzaamheid kunnen verdragen. Daarmee wordt niet zozeer bedoeld dat hij gedurende de sessies alléén de verantwoordelijkheid draagt, maar dat hij de emotionele reacties die een therapie in hem losmaakt, moet verdragen en verwerken. De professionele discretie laat hem weinig speelruimte zijn emoties te ontladen. Supervisie en intervisie helpen welis-

waar, maar zij kunnen de spanningen slechts in beperkte mate verminderen. Ondanks deze hulp is een behoorlijke mate van psychische stabiliteit onmisbaar om dit ‘onmogelijke’ beroep te kunnen uitoefenen.

- 5 Van de psychotherapeut mag authenticiteit, echtheid worden gevraagd. Niet in de vorm van spontane uitlatingen over zijn persoonlijke situatie die de patiënt slechts bang zouden maken, maar in de uitstraling van een heldere verhouding tot mens en wereld. Het is bepaald niet voldoende een competent, wetenschappelijk standpunt in te nemen, alleen daarom al omdat ‘dé’ waarheid in de psychotherapie niet bestaat. Zij is aan de persoon gebonden die haar aanhangt. Sceptis en eigen ervaring leiden tot persoonlijke theorieën. Er bestaan evenveel varianten van theorie als er psychotherapeuten zijn.
- 6 Ten slotte, maar niet als minst belangrijk: oprechtheid. Het is helemaal niet zo gemakkelijk eerlijk te zijn tegenover zichzelf, want wij maken de wereld congruent is met onze beleving. Op die manier leggen wij ook uit wat er gebeurt in een therapiesessie: onze reconstructie van het uur komt vaak niet overeen met de bandopname ervan, want wij maken er naderhand een ons passend geheel van. Het is ook interessant dat de patiënt vaak iets heel anders belangrijk vindt van een uur dan wijzelf. Tot eerlijkheid behoort ook verantwoordelijkheid nemen voor onze talrijke dwalingen en vergissingen en die niet tegenover de patiënt ontkennen of goedpraten. Dat heeft hij of zij als kind al vaak genoeg moeten meemaken. Wanneer hij nú een corrigerende ervaring opdoet, kunnen zekerheid en zelfvertrouwen groeien. En om die autonomie is het begonnen.